

RESTAURACIÓ DE LA TORRE DEL RELLOTGE DE L'HOSPITAL DE SANT PAU (BARCELONA)

LEOPOLDO GIL NEBOT

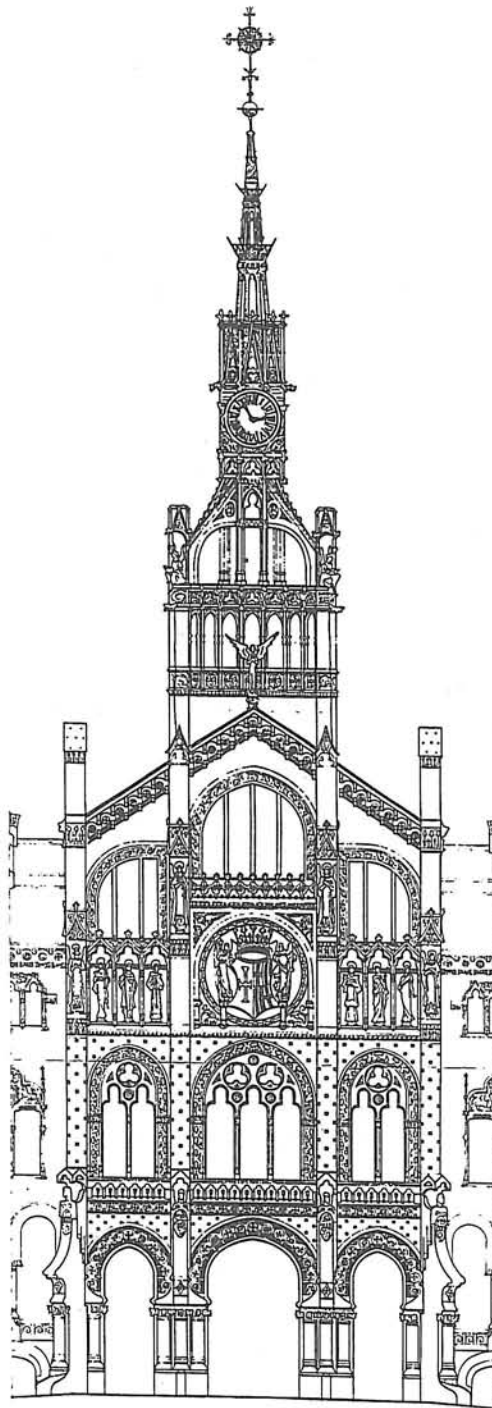
Situació i ressenya històrica

L'Hospital de la Santa Creu i de Sant Pau de la ciutat de Barcelona, projectat per Lluís Domènech i Montaner l'any 1901, és el conjunt arquitectònic modernista més important de Catalunya. Ocupa una gran illa rectangular situada dins la trama de l'Eixample, però en la seva ordenació interior trenca la retícula del Pla Cerdà per adoptar un eix compositiu disposat en diagonal. El conjunt hospitalari el formen pavellons aïllats dins d'un recinte ajardinat i comunicats entre ells per una xarxa subterrània de serveis, de manera que es combina l'eficiència d'una infraestructura concentrada i distribuïda pel subsòl, amb la solució higienista de la subdivisió en pavellons d'infermeria isolats.

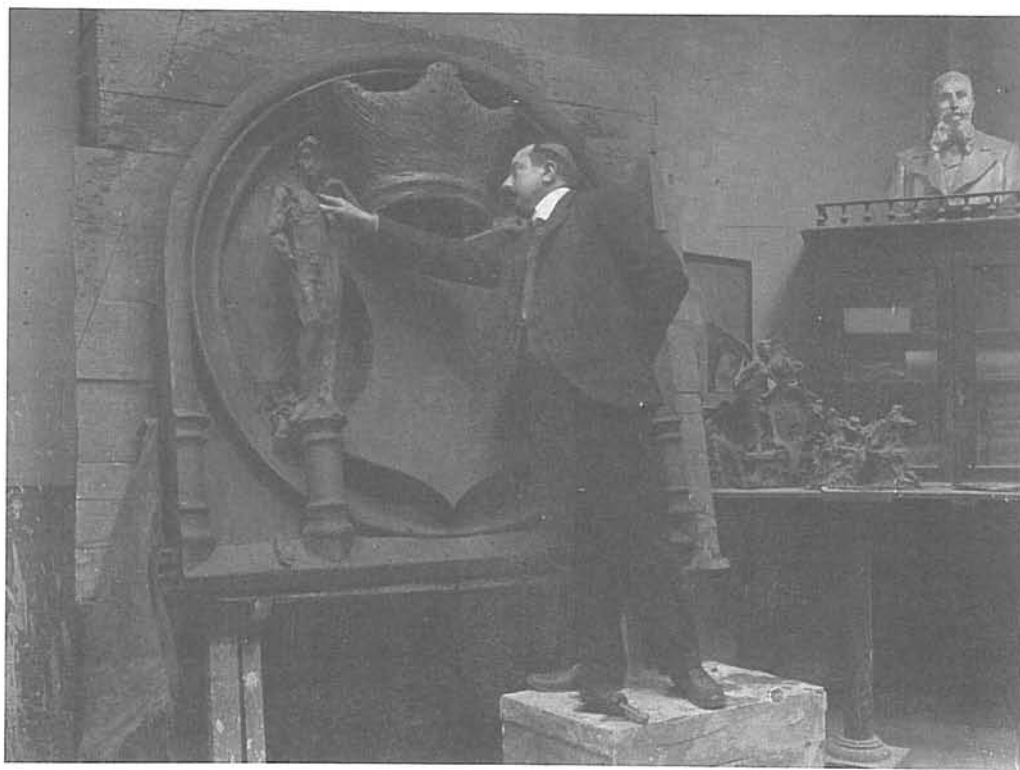
L'Hospital va ser construït gràcies a la deïxa testamentària del banquer barceloní, resident a París, Pau Gil i Serra (mort el 1897), i integrà paulatinament tots els serveis de l'antic Hospital de la Santa Creu que, situat al centre de la ciutat, havia quedat sobrepassat per les noves necessitats mèdiques i socials. La primera pedra va ser col·locada el 1902 i les obres es prolongaren fins a la dècada de 1930. En aquestes obres col·laborà el fill de Ll. Domènech, Pere Domènech i Roure, que n'ocupà la direcció des de 1923.

D'entre altres edificis, el Pavelló de l'Administració –que constitueix la façana representativa de l'hospital i l'entrada principal del recinte– pertany a la primera fase de construcció, a càrrec de Ll. Domènech i Montaner. Bastit entre 1902 i 1911, queda emplaçat sobre l'eix diagonal ordenador del conjunt i està compost per un cos central al qual flanquegen dues galeries simètriques capçades per senyals laterals.

Corona el Pavelló de l'Administració la Torre del Relloige, acabada amb una esvelta agulla que esdevé la fita visual del conjunt hospitalari. Aquesta torre relaciona l'eix interior de l'hospital amb l'Avinguda Gaudí que, amb la mateixa direcció, es prolonga fins al temple de la Sagrada Família, de tal forma que ambdós monuments resten units per un diàleg constant.

Dibuix original de Lluís Domènech i Montaner.

L'escultor Eusebi Arnau modelant l'escut de la façana.

L'ús continuat, les remodelacions dels serveis hospitalaris, i l'envelliment de la fàbrica han provocat una paulatina degradació del conjunt. La seva declaració com a monument històric-artístic el 1978, després d'un procés llarg i conflictiu, ha determinat un canvi substancial en el tipus d'intervencions que s'hi realitzen, per tal de poder compaginar la renovació dels equipaments sanitaris amb el respecte i la recuperació de les estructures originàries. En aquesta línia d'actuació, i davant de l'amenaça de ruïna de la Torre del Relotge, l'any 1984 la Direcció General del Patrimoni Cultural de la Generalitat de Catalunya, d'acord amb la Gerència de l'hospital, va emprendre la seva restauració encarregant el projecte als arquitectes Carles Buxadé, Leopoldo Gil i Joan Margarit. Les obres, de gran complexitat tècnica, s'iniciaren el 1985 i han finalitzat el 1989.

Procés de restauració

Les estructures molt deteriorades de la Torre del Relotge presentaven lesions greus en els elements de ferro que reforçaven per dintre la construcció de pedra i maó, i que eren degudes al seu rovellament i a l'augment de secció, cosa que produïa la ruïna progressiva i alarmant de la torre.

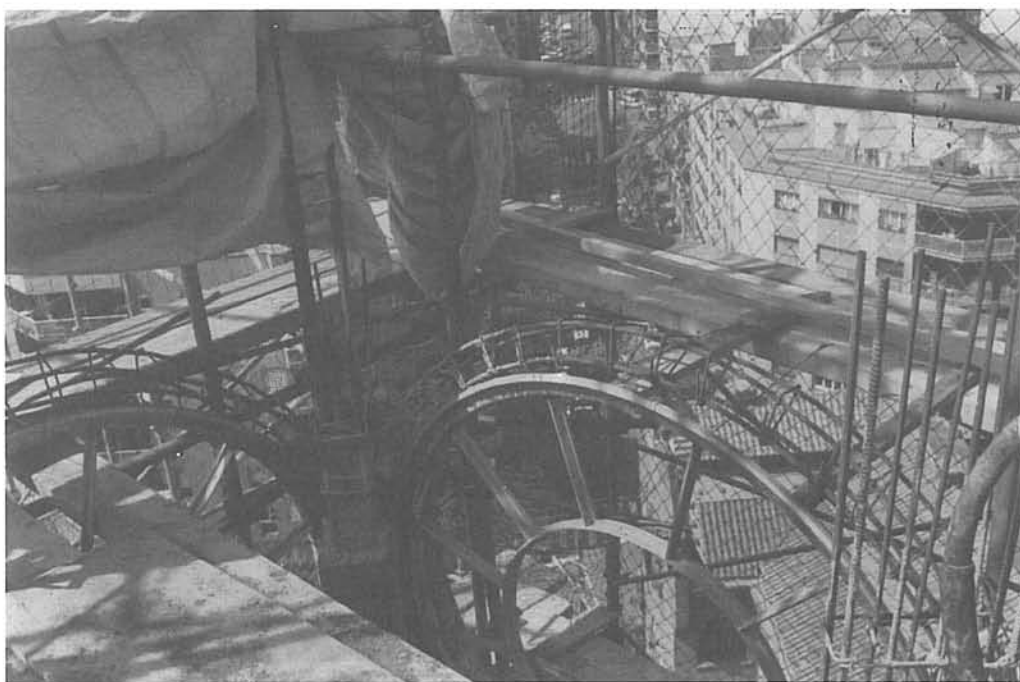
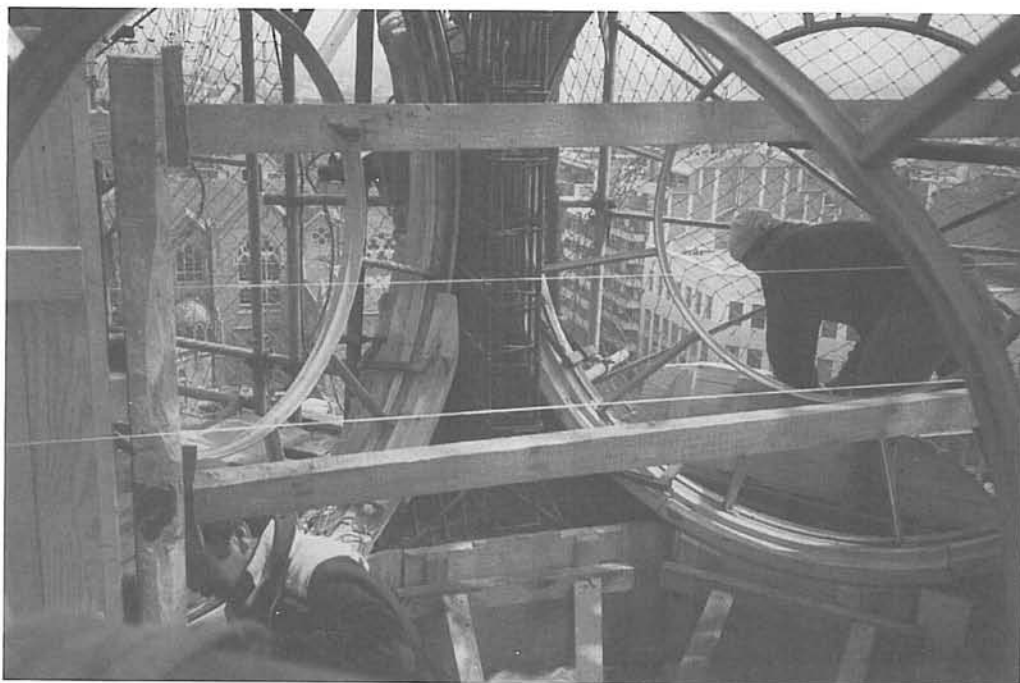

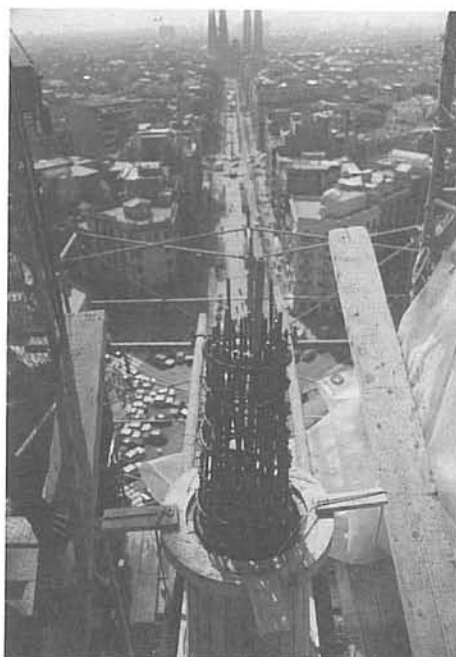
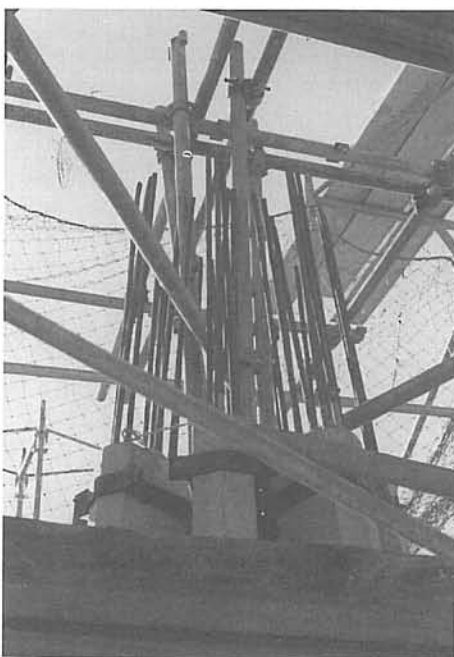
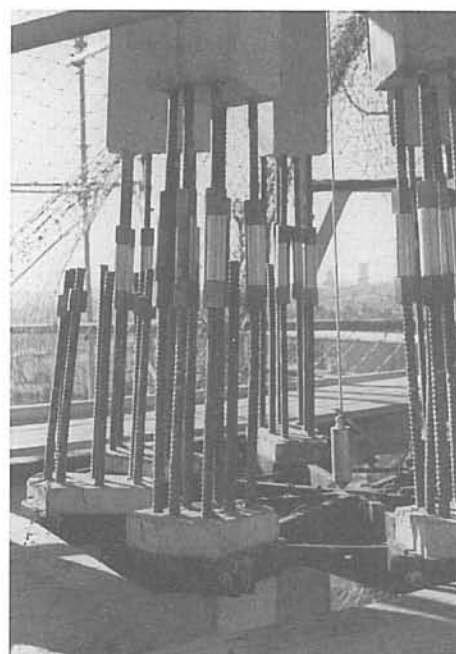
Estat dels elements de sustentació de la torre.

En la primera fase, i per donar seguretat als treballs que s'anaven a realitzar, es procedí a l'estintolament de l'arrencament de la torre, amb peces de ferro i formigó, per tal d'alleugerir els vuit pilars que rebien tota la càrrega superior de l'agulla. Immediatament després d'aquesta actuació d'urgència, es van desmuntar els vint-i-tres metres superiors de la torre, un cop constatada la impossibilitat de refer-los *in situ*. Per tal de seccionar els elements originaris on es combinava el formigó armat i la pedra, s'utilitzà la llança tèrmica. Un cop alleugerida la base de la torre, es van poder desmuntar i refer els vuit pilars del primer i el segon trams.

En la reconstrucció s'ha tornat a situar una estructura interna en tota la fàbrica de la torre, però el ferro utilitzat originàriament ha estat substituït per formigó armat. Des de la base dels pilars de maó que configuren l'inici de la torre, i dins de cadascun d'ells, arrenca la nova estructura consistent en una armadura de sis barres metàl·liques de 12 mm i resina d'epòxid. L'estructura presenta en cada pis els congrenys corresponents.

Tots els elements de pedra han estat conservats i restaurats, afegint els trosos que mancaven i reesculpint-los totalment; els ferros decoratius han estat restaurats i tractats amb productes antioxidants abans de tornar-los a col·locar. També les peces de ceràmica i mosaic desaparegudes, o que estaven malmeses, s'han

L'obra acabada.

restituït segons els models originals conservats. A les baranes de les mirandes s'han substituït els plafons perduts per altres de pedra artificial.

El rellotge conserva les quatre esferes originals, les agulles i les campanes, que no foren desmuntades. Un mecanisme electrònic farà funcionar tot el conjunt.

La restauració de la Torre del Rellotge, tot i haver estat tècnicament molt difícil, ha permès que hagi quedat plenament consolidada, mantenint un respecte total a l'obra del seu autor, l'arquitecte Ll. Domènech i Montaner.